

Midtholmens historie

Det bodde glade og gjestfrie mennesker på Midtholmen i gamle dager.

Midtholmen var hjemmet for en familie, mor og far med 9 barn. De livnærte seg med en naturalhusholdning slik det var mulig med lite jord og sjøen like utenfor trappa. De hadde 5-6 sauer og på det meste 600 høns. Martin var en tid sjømann på de fjerne hav og senere som fraktebåtskipper i kystnære strøk. Familien hadde også inntekt av egg salg, solbærhagen og blomstersalg på torget.

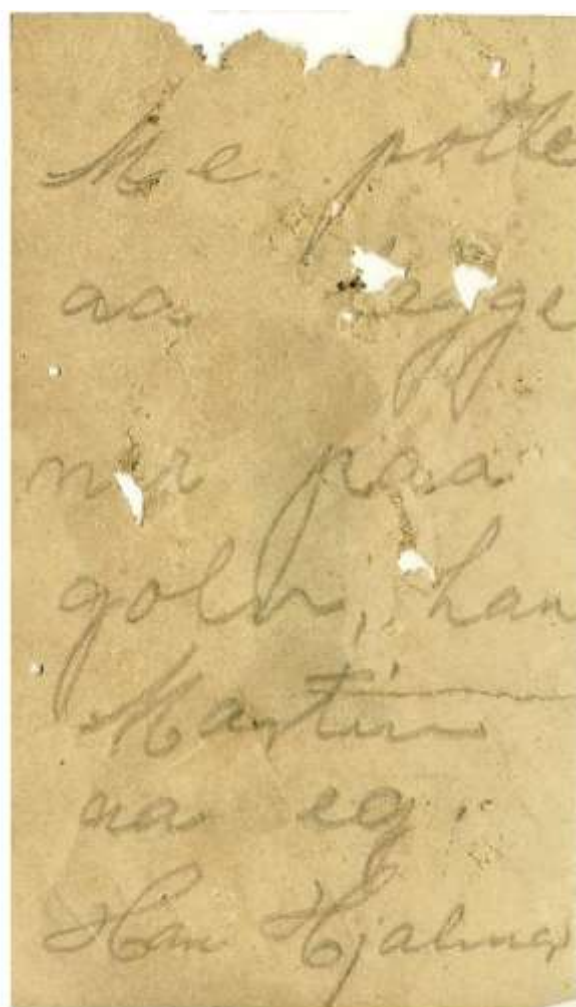
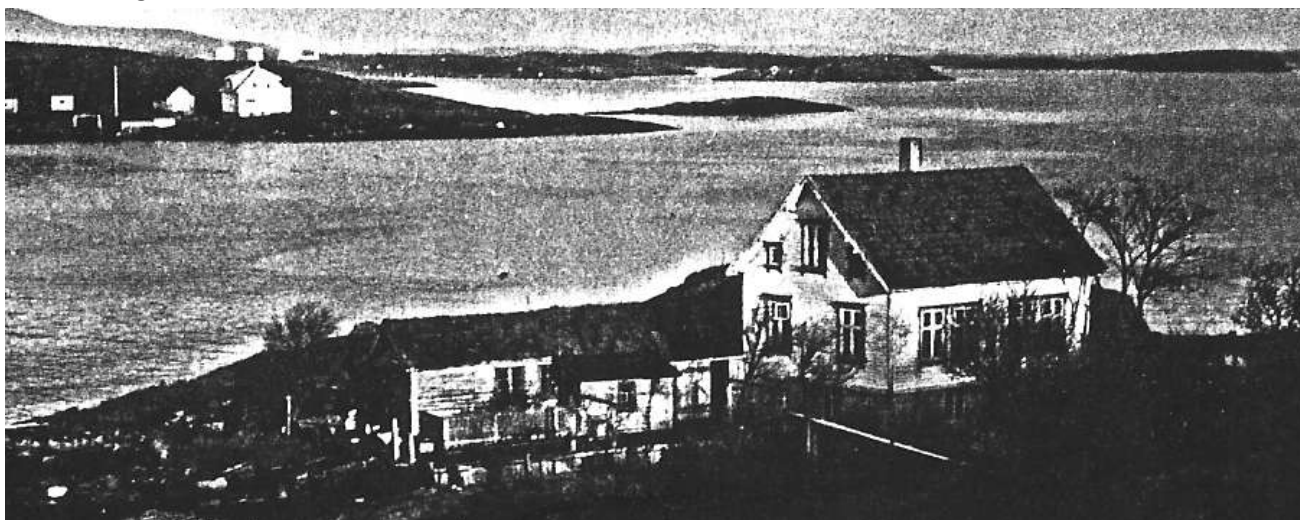

GALEAS "LYKKENS PRØVE" var bl.a. eid av Martin og brukt som fraktebåt.

Det ble også gjort fast en del brislingnøter til Midtholmen. Brislingen "gikk seg rein" før den ble levert til hermetikkfabrikkene, dette ga inntekt som "landlot".

Våningshuset var først reist i Dusavik i 1901-02, oppført av Sandnes trelast for kr. 1000,- inklusiv utvendig bordkledning som skulle monteres etter ett år tørketid av tømmeret. Huset ble demontert i 1911-12 og fraktet til Midtholmen av Martin.

Eiendommen på Midtholmen ble skilt ut og solgt fra gården på Langøy i 1909, og bestod av tre øyer, Midtholmen, Kuppholmen og Rundholmen. Martin flyttet dit sammen med ektefelle og syv barn, på Midtholmen ble det født to barn til. Bygget (uthuset) som står på sørsiden av våningshuset bestod først av et laftet bygg på ca. 3,5x2,5 meter. Dette var boligen for familien frem til de kunne flytte inn i huset. Laftebygget, som også ble flyttet fra Dusavik, er fra ca.1760, (ref. Einar Stensø). Det meste er etter restaureringen bevart som stue i nåværende annek.

Legg merke til teksten: Fredag 1. august 1924. "Me potle aa legge ner paa golv, han Martin aa eg. Han Hjalmar". Kalenderlappen ble funnet bak en fotlist i stua når sjøspeiderne restaurerte.

DEI SOM LEVDE PÅ MIDTHOLMEN.

(Fortalt av Jon Kyvik i 2010, barnebarn av Else Olava og Martin Midtholm)

Livet på Midtholmen var ikkje alltid så lett. Martin (d. 1953) og Else Olava budde fyrst i Dusavik der dei 7 fyrste borna kom til verda. I 1909 kjøpte dei Midtholmen, og flytta huset ut dit kor då dei 2 siste vart fødde. Kubbholmen og Rundeholmen som var med i handelen vart berre brukt til beite for sauene.

Mora Else Olava vart berre 48 år gamal, og Margit som yngst i barneflokket var såleis berre 7 år då ho vart morlaus.

Dotter Klara som var eldst vart gift med Rasmus Olsen Bjørklund, og budde på Hinna. Rasmus hadde sitt arbeid i NSB der også 2 av sønnene tok seg arbeid. Yngste sonen var telegrafist, men fekk seinare jobb ved Arbeidskontoret i Stavanger. Alle er borte no.

Dotter Marta var den som måtte ta den tyngste børa av borna. Ho var den som "ofra" seg for at ikkje familien skulle vert oppriven, og kanskje verta spreid. Dei tre yngste gjekk i skulen. Marta hadde ikkje anna arbeid enn å stella for far sin, og dei tre yngste jentene. Ho dreiv litt med torghandel av blomar som ho dyrka ute på Midtholmen. Var også mykje inntressert i foreningslivet så langt ho hadde høve til det. All transport gjekk jo med robåt. I mange år stelte ho også søstera si Ingeborg som var mykje sengeliggjande av sitt vaksne liv.

Dotter Ingeborg vart gift med Albert Olaus Stensø, men ho vart tidleg enke. Einar som var einaste barnet deira var berre 2 år då faren døyde. Sidan mora var mykje sjuk etter at ho misste mannen sin vart det Marta saman med dei to brørne sine og faren som fekk den tyngste børa med Einar. Dette var også noko han alltid var takksam for.

Ingeborg, dotter til Martin, fødd 1899, vart gift med Albert Olaus Stensø. Albert døydde 7.januar 1929, 1 månad før Einar vart 4 år. Det ble Martin, som "fungerte" som far for Einar. (Albert Olaus Stensø eigde også eit fiskefarty, "Paddy" heitte den og var bygd i Mandal. Dette fartyet, mykje ombygd, finnes i dag på Hardanger Fartøyvernsenter.)

Son Hjalmar vart gift med Hildur Mathisen frå Bergen. Han vart utdanna møbelsnikkar hos Snekkermester Tjensvoll i Stavanger i 1922. Dei hadde berre eit barn (Else Marie) som dei diverre missta i 1943. Han var verksmeister på Opstad (Åna Fengsel) i fleire år. Deretter vart han Innspektør ved Stavanger Kretsfengsel på Lagårdsveien der han også arb. i krigsåra fram til han vart sendt til Grini grunna at han hadde hjelpt til med brevsmugling frå innsette antinazistar. Etter krigen heldt han fram i fengselvesenet fram til han vart pensjonert. Hjalmar var inntressert i song og anna kultur. Han var med i songforeninga LJOM. Som opplesar og underhaldar vart han mykje nytta m.a. var han ein god ven av Torvald Thu, og han nytta mykje av det han hadde skreve.

Dotter Else vart berre 4 år då ho døyde i 1904.

Son Martin vart gift med Laura Motland frå Stavanger. Også han vart utdanna møbelsnikkar hos Snekkermester Tjensvoll I 1928. I 30 åra var det ikkje så godt om arbeid i dette faget, og Martin tok seg difor jobb på Frue Meieri der han var resten av arbeidslivet sitt. Martin og Laura fekk 2 døtre saman.

Dotter Else vart gift med Anders Nygård frå Imsland. Yrket hans var også møbelsnikkar, men som med andre vart det heller skralt på arbeidsmarknaden, og han måtte sjå seg etter anna arbeid. Han var deretter i arbeid hos Ford, Kverneland i heile 49 år. I gamle dagar var det mykje treverk i bilane som skulle vedlikehaldast. Dei fekk ein gut og ei jente.

Dotter Anny vart gift med Reinert Kyvik frå Stord. Ho var berre 12-13 då mora døyde Ho fortalde at ho såg flagget kom på halv stong heime då ho sat i skulestova borte på Roaldsøy. I 17 årsalderen reiste ho til Bergen i huspost hos ymse familiar, der dette var noko ho likte å fortelja om. Ho kom til Furuly Helseheim på Stord i 1938 og var der gift med Reinert, og fekk 2 søner.

Dotter Dagny hadde arbeid ved Stavanger Sjukehus. Ho var ikkje gift. Døydde i 1942.

Dotter Margit var den yngste i flokken. Ho vart ikkje gift, og budde på Midtholmen så lenge faren levde. Fyrst hadde ho jobb hos Bjørnevik Hermetikkfabrikk på Buøy, og då var robåten det einaste framkomst middel ho hadde. Seinare flytta ho til Hundvåg, og fekk seg jobb på fabrikk der. Etter nokre år seinare fekk ho seg leilighet i "Mellomstraen" der ho budde resten av livet sitt. Ho hadde heile sin arbeidsdag i hermetikkindustrien. Margit hadde eit stritt liv, men det var ikkje ofte ein hørde ho klaga.

Martin

Else Olava

Else Olava og Martin ombord i "Lykkens Prøve"

Anny Midtholm, mor til Jon Kyvik

Barnebarn Jon Kyvik med bestefar for å ro sauene over til beite på en holme. Fra 1941. "Dette med foring av sauene saman med bestefar var turar eg hadde mykje glede av kvar einaste sumar så lenge han hadde helsa si. Då fekk eg høyra om ville turar rundt Kapp Horn, St. Helena og stomfulle hav over heile verda. Stundom gjekk det på deklamasjon. Han var ein djupt religiøs mann."

Gutten med fisken: Magne Kyvik, barnebarn
Bilde 1. Martin, Hjalmar og Einar.

Bilde 2. Martin og Einar i båten og Else Olava som løser fotøyningen på brygga. I bakgrunnen på Rundholmen ses foringskkuret for hønene når de var satt dit, Einar kunne fortelle at noen ganger fikk hønene hjemlengsel og prøvde å fly tilbake, men det endte ofte med at de måtte hentes med robåten.

Bilde 3. Martin og broren Tommas.

Martin gjør seg klar til en bytur i robåten, og sansynligvis en tur innom skipshandel Dahle som var familie.

Familien bodde på Midtholmen fra 1909-10 til 1957. Etter den tid brukte de stedet som fritidsbolig. Stavanger kommune overtok eiendommen i 1985 og dessverre begynte forfallet straks pga. manglende tilsyn og vedlikehold. Etter kort tid var dører og vinduer ødelagt, inventaret rasert av ubudne gjester. Det var til stor bekymring for familien som hadde gode minner fra Midtholmen.

Bilde 1. Her kan en se innhegningen for sauene og i høyre billedkant hønsegården. Det var heller ikke så mye trær som i dag.

Bilde 2. ser en den store fabrikkbygningen i bakgrunnen på Roaldsøy.

Mange ganger måtte de ta oppstilling på knausen ved det smale sundet mellom Midtholmen og Ormøyholmen. Her stod de og stoppet båter som ville seile gjennom sundet. Det hendte noen ganger at båtkjølen rev av strømkabelen som lå i sjøen. På bilde ser en strøms stolpen hvor kabelen var koblet til luftstrekken inn til huset.

KJEKKARE PÅ SANKT HELENA - ENN PÅ MIDTHOLMEN

(avskrift fra Stavanger Aftenblads julenummer 23. desember 1953 skrevet av journalist signatur: emte. Faksmilen fra mikrofilmen ble for utydelig, avskrift er utført av T.Gilje.)

Drar du i fine sommerdagen sjøveien aust om Ormøy på vei innover Ryfylke kan du ikke unngå å legge merke til det koselige, kvitmalte huset på Midtholmen - rett om styrbord. Kanskje har du og sett gamle Martin Midtholm, der han går og rusler i båtstøa si - eller han har tatt en kvil på berget og sett båtfarande folk dra forbi. Ikke så at er misunnelig og føler trang til å slå lag. Midtholm har røynt sjøen lenge nok. Han er 83 år nå og har tatt seg fram sjøveien fra han var en neve stor. For 45 år siden slo han seg ned på Midtholmen - den minste av Hetlands-øyene der det bor folk. Familien hans har vært stor, men nå er han og de to døtrene, fru Ingeborg Stensø og Margit Midtholm de eneste som bor på denne utposten.

Midtholmen ligger like utenfor Stavangers stuedør, men er uten telefon og ruteforbindelse - Sommersdag vil de tre som bor der ute ikke bytte med noen. 83 år gamle Martin Midtholmen kunne til nød gå med på å bytte med Sankt Helena eller Sydney. - Men vintersdag kan det røyne hardt, med robåten som eneste formidler til omverden. Midtholmen bør få telefon og ferjeanløp.

Gamle Martin har sett mange holmer verden over - men synes Midtholmen er allright nok, selv om den er uten palmer.

- Du vet det har vært herlig å ha en slik holme for oss selv. Men av og til føler vi oss unektelig utenfor folkeskikken. Rett nok se vi byens glans og glitter fra stuevinduet, men skal vi dit, skal vi i det hele tatt i forbindelse med andre mennesker, må vi i båt. Og det er ikke alltid så greit når årene begynner å bli mange. Sommersdag vil vi ikke bytte med noen. Men når det ryker opp med storm og ruskevær i de grå høst og vinterdagene, når sjøråket står over holmen og de blanke vindusrutene blir kvite av saltet - da lengter iallfall kvinnene til fastlandet og den velsignede, trygge jord. Austavinden og sørvesten har en utidig maner: De formener oss adgang til vår vante ferdselsvei - sjøen.

Værfast julaften

- De to siste julaftener var besette slik, sier fru Stensø. -Det var umulig å ta seg over sundet til handelsmannen på Ormøy, selv om turen bare tar noen få minutter. Vi risikerte å bli sittende uten en del av de tingene som er med på å skape julehøytid. Det ene året traff det seg så heldig at en slektning fra Langøy kom opp om holmen med motorbåt. Han følte det som en slags kristen plikt å kikke innom til "eneboerne". Han fikk ikke stanse lenge. Vi skysset han av gårde i den sene julens ettermiddag, og da greide søsteren min å ta i vei. Men hun måtte ha hjelp for å komme hjem igjen. Heldigvis fikk vi julegjester nettopp da, de hjalp henne med årene.

Uten mat i huset

En av de siste nyttårskveldene ble vi værfaste og kom oss ikke av gårde etter mat før nyttårsdag. Så vi har saktens fått vite hva det vil si å være mennesker på en holme. Vinterdag har det hendt flere ganger at vi har vært uten matsmulen i huset. En gang drev båten av i verste stormen. Da var vi helt hjelpeløse. Vi fikk signalisert til Ormøy og folk der fikk berget båten vår.

Fru Stensø har vært sykkelig i lengre tid, og da Midtholm begynner å dra på årene, er det Margit Midtholm som har slitt mest de siste årene. Her i høst ble fru Stensø riktig dårlig, feberen økte i takt med den brølende stormen. Det var uråd å løse båt.

Hadde vi bare hatt telefon, sukket de to søstrene. - Den ville være til stor hjelp når det kniper som verst, og den kan gi oss et tilskudd til trygghetsfølelsen. Vi har søkt for lenge siden, men telefonens folk burde ha undersøkt forholdene før de gav oss avslag. I grunnen burde de ha bodd her ute et par stormdager. De skal være velkomne!

Hvorfor ikke ferje?

Ferjeforbindelse? Visst burde holmen hatt det. Gamle "Vassøy" beæret holmen med et besøk, men den nye ferjen ignorerer helt den kaien Martin med sine henders slit har fått i stand. Den er ikke god nok. Her burde Hetland kommune hjulpet til. Så overvettes mye ville det ikke koste. De tre på holmen er på ingen måte stornødde. De ville være takknemlige om ferja hadde ett anløp til og fra byen om dagen, slik at det gikk an å komme velberget fram og tilbake til handelsmannen i all slags vær. Det var jo til stor hjelp da ferja begynte å anløpe Ormøy i slutten av 1920 årene. Før den tiden måtte vi bruke robåten når vi ville til byen. Vi kunne ikke ro i byklærne, men kledde oss om i sjøhuset til Riskedal. Byklærne hadde vi en tine i robåten. Rett som det er må vi ha klebytte med selv om vi bare ror over til Ormøy for å ta ferja.

Vi pratet litt om ensomheten, den som det moderne mennesket tilsynelatende frykter mer enn noe annet. Visst har de følt den av og til, de som bor på Midtholmen. - Men det er ikke så vondt for oss gamle. Vi er innlevd med den, sier fru Stensø. - For de yngre har det nok vært værre.

Midtholmen er all right?

Men Martin Midtholm har ikke tregt en dag på at han flyttet fra Dusaviga. Den gangen var folk på de andre øyene så redd for å selge jord. Derfor ble det til at han kjøpte Midtholmen, Kobbholmen og Rundeholmen.

Gamle Martin har sett så mange holmer, så mange øyer. Å, der var jo Perlo! Tjukfull av palmer, som neiet seg i solglitrende passaten. Og der var Sankt Helena - den berømlige øy. - Det var kanskje greiere på mange måter på Sankt Helena eller i Sydney, sier han. - Men Midtholmen er all right nok.

Og Martin Midtholm har seilt på alle hav så han vet hva han snakker om. Han er oppvokst på Ormøy og begynte å seile med far sin da han var ti år gammel. Riktignok ble det så som så med skolegangen, men han klarte seg saktens.

Midtholmen ser ensom ut, selv om den ligger nesten like utenfor byens brygger.

35 år på sjøen

Vi gikk i fraktfart til Sandnes med kol og tok murstein med tilbake til Stavanger. Av og til ble det en tur til Bergen. Men jeg var blitt større da - gikk å leste for presten. Det var vondt å forsømme prestedagen og, men far fikk tillatelse fra gamle prost Sagen. "Bare la han få den Bergens-turen".

Midtholm seilte på sjøen i 35 år. 17 år for han langfart og siste 18 årene seilte han på kysten til Bergen med en galeas han eide sammen med en gårdbruker på Tasta.

Første turen på langfart gjorde Martin Midtholm 18 år gammel. Han seilte ut med barken "Wilhelm Anton" og stod om bord i fem år.

- Barken gikk mellom Nord- og Sør-Afrika, Ostindien og Australia, kort sagt rundt hele kloden. Vi var fem måneder i åpen sjø fra Nord-Amerika til Australia. På en av turene var vi svært uheldige og lå flere uker og tumlet ved Ekvator før vi kom inn i passaten. Vi gikk ut sammen med en Sandnes-skute. Den fikk passaten med det samme den kom under linjen. Skipperen vår var lei for det. Men da Sandnes-skuta kom til Sydney 60 dager før oss med alle mann i skjørbuk - mens samtlige på "Wilhelm Anton" var friske som fisker - syntes skipperen det stod til. Hvordan kunne det gå til? Det var den gode varierte kosten som berget oss. Og så gjorde vi hva vi kunne for å holde oss i bevegelse. Du vet vi ble lei av å ligge slik å drive. Da vi hadde gjort klart dekket og hadde pumpa lens var det enda en halv time til vaktskifte. Da samlet vi oss alle mann på dekk og det ble spilt opp til dans. Du skulle ha sett oss mens vi svinget oss i valsen til trekkspillets toner. Det var noe som frisket opp i de lange dagene i de øde hav. En gang holdt vi på å forlise utenfor Kapp det gode håp. Roren brakk i en svær storm, men det gikk heldigvis i likeste laget og vi kom oss velberget gjennom.

Fanger og Elefanter

På Andaman-øyene i Bengalbukta lastet vi trelast. Det var straffekoloni på øyene og det var bare fanger som lastet skuta vår. Rødved-lorkene var bare åtte fot lange, men tunge og uhåndterlige. Elefantene hadde imidlertid ingen vansker med å få dem til sjøs. De prøvde bare en gang på hver lork. Klarte de det ikke første gang var det umulig å få dem til å gjøre et nytt forsøk. De var staheten selv. Fangene var også om bord og studde lasten, og det var mange slags typer blandt dem. Jeg syntes voldsforbryterne var temmelig skikkelige folk i forhold til dem som var satt fast for tyveri. Det var umulig å gå fra klævasken på dekket, for så sant de så en sjanse til det stjal de knappene av klærne. De gikk nakne med bare ei bredd rundt livet, så de hadde ikke bruk for klærne våre. Da vi hadde frivakt fikk vi rett som det var se oss om i fangeleiren i følge med en vokter. Leiren var ikke noe oppløftende syn nettopp. Husene var store med sementgolv der det var støpt fast små kjettingstubber som fangene ble lenket fast til mens de var inne.

Den verste plassen jeg har vært er likevel Buenos Aires. I den tiden jeg seilte var det så fælt i den byen at jeg gikk aldri i land en gang. Det er nok andre forhold der nå, og jeg tror ikke jeg hadde kjent meg igjen om jeg tok turen der ned.

Gildt på Sankt Helena

Da var det mye gildere på Sankt Helena. Vi var rett som det var i land der - og det var nesten kjekkare enn på Midtholmen. Vi la bakk rett utenfor øya og folk fra land var straks ute med ting de ville selge. Det hendte vi provianterte litt, og jeg husker enda de røde potetene vi fikk. Selv kjøpte jeg en gang to svære kobbunger der var utskåret "forget me not" på den ene og "Remember me" på den andre. Kobbungene er 60 år nå, men jeg har dem enda. Sankt Helena er veldig høy og helt oppe på toppen lå Napoleons grav. Opp til gravplassen går det en trapp med 365 trinn - ett for hver dag i året. Det er Napoleon som skal ha hogd disse trinnene inn i fjellet for å få tiden til å gå. Midtholm viser et bilde han kjøpte av denne graven.

Sydney var og et veldig hyggelig sted. Naturen og være var akkurat som hjemme. Vi lå månedsvise og losset trelast fra Nord-Amerika. Jeg hadde lyst til å gå i land, men ville holde mitt ord til mor om ikke å rømme. Det var så på moten i den tiden. Derfor gikk jeg til skipperen og ba om å bli avmønstret. Det fikk jeg imidlertid ikke "men du skal få 10 kroner mer i lønn og stiga i gradene" sa han. Jeg ble lettmatros og fikk 35 kr. i måneden. Jeg reiste ut som Jungmann med 25 kroner i hyre. Likevel hadde jeg ikke så lite trekk hjemme. Jeg tok bare ut litt penger til tobakk.

Tobakk har jeg brukt i 70 år, og jeg tror ikke jeg har tatt skade av det. Den dagen jeg fylte 13 år tok jeg den første skråen og skjöt den første alka. Siden ble det både mer skrå og mer alker. Vi har fått fjør til fem dyner av de alkene jeg har skutt. Det skulle bli 400 alker i alt. Så hadde jeg ikke tatt den skråen den gangen tror jeg ikke jeg hadde truffet alka. Da hadde vi sansyligvis heller ikke hatt dyner, smiler Midtholm. - Tobakken holder helsa i orden. Han sa så skipperen en gang jeg for på langfart. Vi hadde kastet anker et en farlig sykdom herjet. Den ene etter den andre av mannskapet gikk i dørken og lå i køyene nesten fra forstanden. Jeg var den eneste som gikk helt klar "svineriet". Da sa skipperen "Det var nok tobakken så redda deg, Martin. Du e så forgifta at ingenting bide på deg".

emte.

"LYKKENS PRØVE" Tilleggsopplysninger:

Ved spørsmål til avdelingsleder førsteamanuensis Harald Hamre ved Stavanger Sjøfartsmuseum, vedrørende galeasen "Lykkens Prøve", har han sent oss følgende opplysninger:

GALEAS "LYKKENS PRØVE", KJENNINGSSIGNAL: JHRV

Galeasen "Lykkens Prøve", som målte 56,5 brutto registertonn og var 68 fot lang, var bygd i Skånevik i 1863. Den ble innført i skipsregisteret i Stavanger 29.12.1904, men hadde tydeligvis hatt en tilknytning til vårt distrikt før det. I skipsregisteret er bl.a. følgende dokumenter nevnt:

Kjøpekontrakt fra John Andreassen til Martin Knutsen på 1/3 i "Lykkens Prøve" for kr. 950, datert 03.07.1893.

Kjøpekontrakt fra Bertinius Jansen til Gabriel Byberg på 1/2 i "Lykkens Prøve" for kr. 1500, datert 22.01.1897

Kjøpekontrakt fra Bertinius Jansen til Martin Knudsen* på 1/6 i "Lykkens Prøve" for kr. 500, datert 22.01.1897 (*Martin som byttet navn til Midtholm)

Vi kan dessverre ikke se at disse dokumentene er tinglyst i Stavanger. Det er dermed sannsynlig at de ble tinglyst i Hetland og forhåpentligvis innført i pantebøkene der. Pantebøkene er oppbevart på Statsarkivet i Stavanger.

(Trykk på bildet for større versjon)

"LYKKENS PRØVE"

Foto: Tilhører Stavanger Sjøfartsmuseum. Fotograf Julie Lund.

Ved registreringen i 1904 ble Martin Knudsen og Gabriel Byberg, som altså eide halvparten hver, oppgitt å bo i "Dusevig pr. Stavanger". Galeasen ble solgt ved skjøte datert 16.06.1909, til Mauritz Langeland på Jørpeland for kr. 2150. Han solgte henne videre til Theodor Tørrissen i Mosjøen i 1911. Fra 1916 til ca. 1921 tilhørte hun Marcelius Bertnes, Bodin, Bødø. Fartøyets endelige skjebne er ukjent for oss.

Galeasen "Lykkens Prøve" ligger her ved Bergensbryggå i Dusavik. Bryggå ble byget av bøndene rundt i distriktet med tanke på "Bergens-hevdå." Det var Gabriel Byberg d.e. som eide galeasen sammen med Martin Knutsen Dusevik, eller Martin Knutsen Midtholm, som han kalte seg senere, da han flyttet til Midtholmen (ved Steinsøy). Martin førte galeasen og Osmund Byberg var kokk om bord. Galeasen hadde en fortid som jekt. Den ble ombygd fra jekt til galeas i årene rundt 1896/98, ved verftet til Magnus i Hogganvik. Mens den var jekt, ble den visstnok blant annet brukt til å frakte materialer/trelast, blant annet fra Arendal. Det var trolig på en slikt tur, mens den var jekt, at den var ute i et veldig hardt vær. Mannskapet trodde forliset var nær. Da det~ ble foreslått å fire seilet, skal gamle Gabriel Byberg ha sagt: "Ladet stå til- vi er så gamle likevel." (Det gikk bra.) Som galeas ble "Lykkens Prøve" brukt i den såkalte pudretfarten - med "Bergens-hevd". Det var Bergens Pudretfabrik som leverte gjødsel. "Pudret-hevd" var gjødsel fra Bergens-doene, blandet med torvstrø, slik at den fikk en konsistens, som gjorde den lettere å frakte. Det ble også fraktet ren dohevd (kagge-hevd) i tønner. Det kunne "gå gang" i slike tønner dersom de ble liggende lenge i varmen, og når galeasen kom ut i urolige farvann, hendte det at tønnene "eksploderte", slik at lokket fjøk til himmels, helt opp i mastehøyde, fortelles det. Bergenshevd-kundene var bønder fra distriktet, Randaberg og Jæren. De kom til Dusavik med hest og kjerre og kjøpte gjødsel. Det fortelles at neven ble brukt til å stryke av med, slik at det ikke ble for godt mål. (Det var kanskje den foredlede hevdtypen, "pudret-hevd", som ble behandlet så nøye.)

Kilde. Jan Alsvik: Tasta-Bilder. Gamle bilder fra Tasta 1900-1960

Ljom sier takk for seg

Et stykke Stavanger-historie er slutt i disse dager. Sangkvartetten Ljom, byens eldste, 106 år gammel, har oppløst seg selv. På et møte i kvartetten forleden der de syv medlemmene som er tilbake møttes, ble det gjort et forsøk på å fortsette.

Men etter grundig diskusjon ble det vedtatt å si takk for oss. De syv medlemmene er i alderen 60 til 80 år, og de skulle egentlig vært 18 aktive for å være det Ljom egentlig var gjennom tre generasjoner, men det gikk altså ikke.

- Så her sitter jeg med hele arkivet, jubileumsskrifter, minnebøker, bilder fra konserter, sammenkomster, møter og fester og alt sammen skal vi gi til Byarkivet, forteller Hjalmar Midtholm, medlem i 40 år og formann de siste 10 årene - tidligere fengselsinspektør i Stavanger - nå i ferd med å gjøre opp boet for kvartettsens ærerike epoker.

Ljom har skrevet Stavanger-historie. Det ble i forrige århundre gjort flere forsøk på å danne kor og sangforeninger i byen.

Stavangers eldste sangkvartett er 106 år, har syv medlemmer igjen og oppløser seg selv

Noen ble til, noen levde en stund og visnet vekk, men Ljom kom i 1876 for å bli.

Tre generasjoner stavangere har sunget i kvartetten gjennom disse 106 årene. 25- og 50-års jubileumshefene viser kjente stavangeransikter, bestefedre og fedre til kjente folk, forretningsmenn, håndverkere for det meste.

Ljom hadde mange glansfulle perioder, deltok på sangerstevner og optrådte ved utallige velledelige formål, men herinnten var vel først og fremst å komme sammen og ha det hyggelig.

- Og vi, den siste Ljom-generasjon hadde det virkelig hyggelig, forteller Midtholm. Vi møttes

Ljoms siste formann, Hjalmar Midtholm, på arkivedstiftet

annen hver fredag, hjemme hos et av medlemmene, og alltid var det like høytidelig, formelt til å

begynne med. Full aftem eller middag, der husets frue stelte i stand, og med påfølgende øvelser og siden hyggelig samvær.

Medlemmene satte pris på sangers glede, men også på de kulinariske nytelser, de var gladlynte mennesker med humor og humor og hang sammen i lyst og lykt.

Konene fikk være med når vi dro på tur.

Hva kostet det å være med? Fem kroner betalte medlemmene hver 14. dag. Det holdt til utgiftene, men serveringen ved avelsene ble alltid gitt av verten.

Sin store periode hadde Ljom omkring 1940. Da var det en kvartett av virkelig format med ypperlige stemmer og dirigenter. Kulinariske nytelser. I gamle dager spate man mye ved festlige anledninger. Ljom var intet unntak. Her menyen fra 25 års festen i november 1900:

Postens

- Aspergesuppe
- Stekte, tunge, med erter
- Nyper
- Frugt, 6 kake
- Madura, Sherry, Rødvin, Dram, Øl, Kaffe, Liker, Nattemat

Etter hvert som Ljom ble mer privatisert for å bruke et moderne uttrykk, ble tilstelningene enklere, men formene var fortsatt høytidelige så lenge de 18 var samlet. Velkommtaler og taler for hverandre, for vert og vertinne og mat og så - avslutning, avsluttet med koseprat og husker du den pinsuren og det stevnet og han og han ...

Nå er det bare minner igjen. Og bare syv medlemmer. Mye er samlet, ja, det meste, men fanen har smuldret bort av tidens tann og kan aldri bli arkivert. Det var en fin fane.

Et stykke Stavanger-historie havner i arkivene. Og de syv som er tilbake ved avslutningen er Hjalmar Midtholm, Reid Holgersen (den siste dirigent) Sverre Svendsen, Helge Jacobsen, (ungstemann) Johan Jensen, Abraham Mikkelsen, Lars Gøtbe Larsen.

Skriv litt om Ljom. Mange vil huske kvartetten eller har venner og familie som vil huske den, ber Midtholm.

Tre generasjoner Stavangersangere. De er vel verd å minnes.

«Ljom» i en av sine rikeste perioder, før 1940. Første rekke fra venstre: Michael Strandenes, H. Abel Lunde, G. M. T. Kirsebom, Hans Emil Hansen, Gerhard Petterson. Andre rekke fra venstre: Johan Jensen, Ingolf Røenberg, Birger Gabrielsen, Einar Egenberg, Jacob Pedersen, Chr. Cristoffersen, John Omdahl. Tredje rekke fra venstre: Ing. M. Iversen, Alfred Lange, Hjalmar Midtholm, Jacob Osmundsen, Georg Egenberg, Otto Petterson.

3/5-63 "Ljom."

Ljoms aukomst er allerede meldt på foregående side. Sagen ble helt anderledes end man hadde tenkt. D.v.s. aukomsten til og mottagelsen her på Midtholmen var så hyggelig og hjertelig som man kunne ønske, men det var et nemodsdrag over alle Ljomaguttene idag. Vår kjære formann, Jacob Pedersen, døde 2° og han ble bisatt idag. Ljom var nødt fram for å ha avskjed med sin gode gamle ven.

Her på Midtholmen holdt Jacob Osmundsen en rekke og dypt følt minnetale over formannen.

Vi vil alle takke hjertelig for den gode mottagelsen vi har fått her. Vi lykkesøsker skildra og Hjalmar med denne lykkesøvelens helme i en bråkende verden, og vi har ikke noe annet å kominne igjen senere.

Reidar Strimstad formann, Reid Holgersen,

Reidar Strimstad	Reid Holgersen
Johannes	Milo Schvedes
Dr. Sørensen	Alvur Lange
Noralf Stangland	Jonas Tidland
	Harald P. Harnes
samt Margit, Helén og Hjalmar	

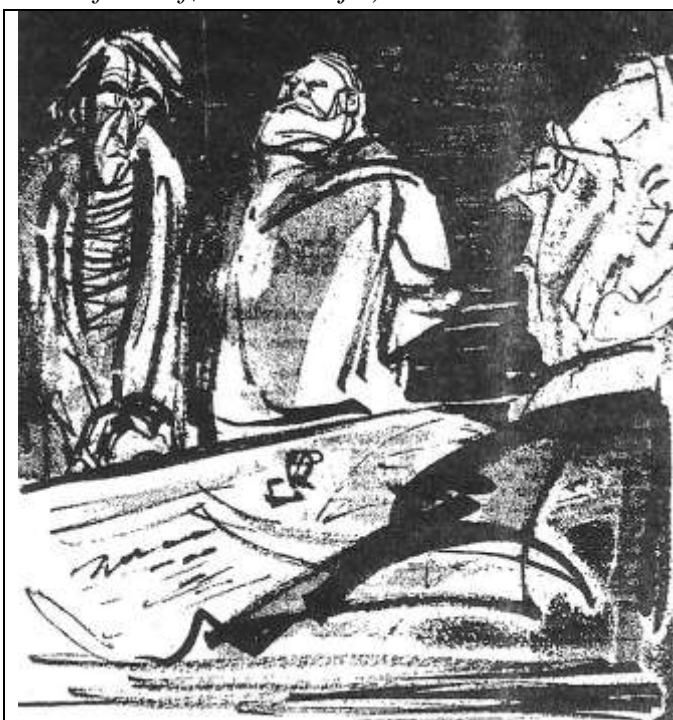
Utdrag av gjestebogen på Midtholmen: Lege Reid Holgersen (død 30.05.2000) som har signert referatet er svigerfar til Thormod Gilje som har ledet Sjøspeidernes restaurering av Midtholmen. Reid har alltid vært musikkinteressert og sangøvelsene i Ljom var alltid en viktig og kjær hendelse for han og alle medlemmene.

En sann Kriminalfortelling om en av forfedrene til familien på Midtholmen.

Kramkaren Lars Hille fra Ryfylke myrdet ved Røros

av Einar Døhl

(avskrift fra Stavanger Aftenblad 20.september 1969. Faksmilen fra mikrofilmen ble for utydelig, avskrift er utført av T.Gilje.)

For 90 år siden ble Lars Hille - (Hidle?) - fra Strand i Ryfylke rovmyrdet av omstreiferen Jokum Bukkvold. Her forteller Einar Døhl om hvorfor og hvordan det skjedde, om Jokums krumsprang for å unngå tiltale og straff, og endelig om hvordan dommen i siste liten ble omgjort fra dødsstraff til "slavearbeid på livstid".

For 90 år siden - mot sommeren 1879 - ble en kjent og aktet omførselshandler fra Strand i Rogaland, Lars Danielsen Hille lokket i bakhold, skutt og plyndret i øde og ukjente trakter langt hjemmefra, nærmere bestemt i nærheten av Storvartz gruve i Røros landsogn.

Dramaet kom til å gi gjenlyd så å si fra landsende til annen. Men det tok måneder, det tok nærmere halvannet år før saken ble oppklart - før drapsmannens tilståelse forelå, før Høyesterett felte den endelige dom over gjerningsmannen: "Livs fortabelser".

Det ble forresten en av de siste dødsdommene for en "borgerlig" forbrytelse i Norge. Da drapet i gruvefjellet fant sted, var den siste henrettelsen avviklet for snaue tre år siden.

I Hille-saken innstilte Justisdepartementet på at dødsdommen skulle eksekveres, men et knepent flertall i regjeringen gikk mot stats- og justis-ministeren og rådet kongen til å omgjøre dommen til straffearbeid på livstid for drapsmannen, omstreiferen og eventyreren Jokum Bukkvold fra Røros Landsogn.

Jokum Bukkvold fikk mistanken og søkelyset rettet mot seg temmelig snart, han ble fengslet og forhørt gjennom en serie av rettsmøter, men klarte å "kjøre rundt" med politiet og myndighetene i månedsvis. Han blånektet, formet til dels fantastiske forklaringer - og endret dem etter hvert som indisiene tårnet seg opp.

Vitneprov fra hans egen hustru felte han til slutt. Fra fengselet hadde drapsmannen fått smuglet ut noen brev til henne: Hun skulle hjelpe ham med å få laget i stand "Amerika-brev" fra Lars Hille. Det skulle se ut som kramkaren fra Strand var rømt over havet. Hustruen ga fengselsbrevne til lensmannen - og så, langt om lenge, falt tilståelsen om rovmord i gruvefjellet.

* * *

Det begynte med et brev til amtmannen i Stavanger senhøstes 1879. Det var Daniel Hille som skrev og varslet om at sønnen Lars måtte ha rotet seg opp i noe uventet og farlig. "Vi har ikke hatt livstegn fra ham på måneder. På forsommeren var han dratt til hovedstaden med en ladning varer - mest ull - som han ville selge. Det vill han ha klart i løpet av noen uker. Har han fått omsatt varene sine, må han ha vært bra beslått med penger. Kanskje er Lars både slått og plyndret, skrev faren".

Brevet havnet fort hos politiet i hovedstaden. Der fikk man et vink om at Lars Hille gjerne holdt til i et losjihus i en av bakgatene. To konstabler lette seg frem til huset og kom i prat med vertinnen som kunne gi beskjed.

- Jo da, handelskaren hadde bodd der en tid rundt midtsommers. I flere dager hadde hun sett ham stå på Stortorget å by fram varene sine, men han reiste sin vei en dag i august.

- Så han er borte nå. Ja, jeg undres ikke noe over det, sa vertinnen - slikt et reisefølge som han fikk. Det var en fremmed og skummel fyr som snek seg inn på ham mens han bodde her. Fyren skjønnte snart at Lars var religiøst interessert, og så hyklet han gudelighet. Han drog Lars med seg på gudstjenester og oppbyggelser. Jeg sa til Hille gang etter gang at dette selskapet måtte han kvitte seg med. En skummel person, sa jeg.

- Hva drev han med? -

- Ingen verdens ting, så vidt jeg forsto. Han drev ørkesløs rundt i byen, han tigget og han lånte seg fram. Han sa han hørte hjemme i Røros-traktene og skulle tilbake dit. Han ville ha Hille med seg nordover, der skulle det bli omsetning på varene.

- Hva het mannen?

- Det sa han aldri til meg, jeg hørte bare at Hille av og til nevnte ham som broder Joachim. Nei, jeg skulle nok ha varslet faren med det samme, jasså, er Hille borte nå?

* * *

Sorenskriveren på Røros ble varslet: Om politiet i Bergstaden kunne få rede på om en eller annen Joachim der fra traktene hadde oppholdt seg i hovedstaden midtsommers? Vedkommende hadde dradd nordover i følge med en kramkar fra Stavanger-kanten, en mann som nå var meldt saknet, og kanskje tatt av dage.

Da lensmannen fikk saken, var han ikke lenge i tvil om hvem det kunne være. Han sa til sorenskriver Pio:

- Det er vel Jokum fra Kaspervollen som har vært ute igjen.

- Er det mannen som ble mistenkt for påsatt skadebrann, mannen med det omfangsrike synderegisteret?

Lensmannen nikket.

- Hent ham så snart det lar seg gjøre. Jeg vil ha ham under rettslig forhør, helst i morgen den dag!

Det er første gang i min lange tjeneste at jeg skal snakke med en mann mistenkt for mord.

Lensmannen fikk lett spill i første omgang.

Jokum var den første han traff da han svingte inn på tunet. Han satte en tung bør fra seg på trappa og kom og handhilste på lensmannen.

- Nå har du tenkt deg på langtur siden du har pakket så svær en sekk?

- Det var meningen, jeg drar til Sverige en tur, jeg har noen varer jeg vil bli av med.

- Så, det har du? Ikke ull vel?

- Ja, jo det også, siden lensmannen spør.

- Den turen blir det ikke noe av Jokum. Du blir nødt til å slå følge med meg til Bergstaden i stedet.

Sett nå sekken inn igjen.

- Det gjør jeg vel som jeg vil med?

- Det er det du ikke gjør! For å si det like ut, så er du arrestert, jeg har ordre fra sorenskriveren. Jokum rettet seg opp, tok seg til hodet.

- Det var noe til beskjed å få. Er det stadig denne gårdsbrannen som plager myndighetene?

- Ikke så mye den, som hendinger av nyere dato. Du var i følge med kramkaren Lars Hille fra hovedstaden sensommers?

- Ja..a, det var jeg. Er det han som har spurt etter meg?

- Det er han nok avskåret fra, Lars har vært sporløst forsvunnet etter den turen.

- Og så skulle jeg ha noe skyld i det. Er det *det* lensmannen mener?

Lensmannen hadde funnet frem handjern og laget dem i stand. Han merket at Jokum stor og skalv.

- Nå får du gå inn og varsle om at du blir med meg. Du får bare noen minutter å gjøre det på.

* * *

Det ble et langdrygt forhør alt neste dag. Lensmannen møtte, tre vitner var innkalt. Sorenskriveren spurte:

- Denne turen sørover i sommer, hadde du noe formål med den?

- Jeg måtte prøve å skaffe meg penger, helst så mange som mulig. Jeg måtte prøve å rette opp etter konkurs og akkord, jeg prøvde meg en tid som handelsmann..... det ble fallitt og misligholdte banklån.

- Så stjal du først en bankbok hos din kones bestefar og skrev falsk på bankpapirer.- Ventet du å skaffe alle de pengene du manglet under turen til hovedstaden?

- Jeg drog lengre av gårde, jeg reiste til København.

- I samme ærend?

- Ja, jeg ville først prøve å spille i pengelotteriet der, men det lyktes ikke. Så gikk jeg hardt inn på lotteridirektøren

- at han skulle la meg "vinne" en sum, mot at jeg på reiser i Sverige og Norge rådet alle jeg traff til å spille i lotteriet.

- Gikk han med på det?

- Tvert i mot, jeg ble lempet på dør.

- det ville jeg også ha gjort. Sorenskriveren rystet utålmodig på hodet.

- Her har vi hverken tid eller lyst til å høre flere fantasier. Lensmannen har noen spørsmål til deg. Men skrøner og dikt skal vi ha oss frabedt.

Lensmannen gjorde seg ærend ut på gangen. Han kom inn igjen med et gevær, han viste det fram til Jokum.

- Kjenner du til dette våpenet?

- Ja, børsa er mi den. Hvor kommer den fra nå?

Geværet er blitt funnet i en høylåve på Ærli-setrene. Det er blitt meg fortalt at du overnattet i den låa, etter at du kom fra langreis.

- Ja, jeg var nok litt sliten. Det ble langt for meg å gå helt hjem til dalen. Jo, den børsa kjøpte jeg av Lars Hille før vi skiltes her på Bergstaden.

- Skiltes dere? Hvor ble det av Lars Hille?

- Jeg viste han til et losji i Litl'gata. Vi skulle møtes om et par dager, men da var han forsvunnet.

- Og du ga deg til å selge varene hans, de som var sendt hit i forveien?

- Ja, det var nærmest en avtale. De siste dagene hadde han ymtet noe om han ville stikke av... komme seg til Amerika.

- Men først ga han seg til å traske den lange veien hit opp i lag med deg?

- Vi gikk bare fra Tolga, dit tok vi toget.

- Men dere *skulle* jo til Røros?

- Ja, men vi ville prøve å få omsatt noen varer under veis.
- Hvordan hadde Hille fått tak i geværet?
- Vi fraktet med oss fire geværer til å begynne med, han kjøpte dem i hovedstaden, men solgte tre av dem på Tynset.
- Men det fjerde bar du på turen nordover?
- Ja, for følgesvennen hadde tung vare-bør å drasse på.
- Prøvde du så børsa under veis?
- Ja, jeg skjøt mot mål flere ganger.
- Og det fortsatte du med tross at dere var kommet kloss inn på Bergstaden? Hva siktet du etter der?
- Jokum reiste seg brått, han rystet på hodet.
- Herr sorenskriver det er dikt og oppspinn det lensmannen nevner der. Jeg løsnet slett ikke skudd hverken i staden eller i nærheten.

Men lensmannen fortsatte:

- Sorenskriveren kommer til å høre noen vitner. Det er folk som tror å ha sett Hille og deg i lag på Gjøsvik-brua den kvelden dere kom. Andre har hørt to skudd, En var så nær at han så blinket av det ene skuddet.

Jokkum reagerte voldsomt, han spratt opp fra stolen, fektet med armene.

- Det er oppspinn og løgn alt sammen, ikke et sant ord!

Sorenskriveren klubbet hardt:

- Sett deg mann: slike ord og uttrykk skal jeg ha meg frabedt i en rettssal. Du kommer til å bli holdt i fengslig forvaring så lenge forhøret pågår.

I de nærmeste dagene vendte sorenskriveren seg allmennheten gjennom kunngjøring i lokalbladet:

- "Lars Danielsen Hille av Strand i Ryfylke menes å være myrdet i nærheten av Røros bergstad, og en for mordet misstenkt person er arrestert og underkastet forhør. Nevnte Lars Hille oppfordres derfor til, hvis han formodentlig er i live, straks å underrette meg om det."

Etterlysningen kom til å stå i mange aviser på mange kanter av landet. Fra høyere hold ble det lovet en belønning på 400 kroner til den som kunne sette politiet på sporet.

* * *

Jokum Bukkvold ble sendt til fengsel i Trondheim mens etterforskningen fortsatte, temmelig resultatløs. Men så fikk lensmannen nyss i at det var kommet brev fra Jokum til kona heime i dalen, brev som var smuglet ut fra arresten. Han ville ha henne til å lage i stand et Amerikabrev fra Lars Hille, stilet til seg - " så vil jeg bli fritatt for mistanke", skrev han. Men han formet noen setninger til slutt, noen farlige ord: - " De mener visst å kunne finne igjen Lars Hille, det klarer de aldri, ikke uten at jeg blir sluppet fri og får hjelpe til".

Lensmannen tok brevet i forvaring, og tydet det på *sin* måte. Han fant flere ting på gården, krutt og hagl-ladninger, en varesekk som hadde tilhørt kramkaren.

Lensmannen spurte kona:

- Hvordan leser du dette brevet? - Er det slik at Hille er tatt av dage, må en nesten tro at Jokum har hatt noe med det å gjøre.

* * *

Langt om lenge kom tilståelsen. Mistenke sendte bud på presten.

- Du sitter i lag med en morder, sa han, da de hadde vekslet noen ord om vær og vind. - Det var jeg som drepte Lars Hille. Jeg lokket ham med meg over gruvefjellet, jeg skjøt han og kastet liket i den dypeste sjakten jeg viste om etter at jeg hadde tatt pengene hans og alt han hadde. Det var rikdommen hans som fristet meg. Det nytter ikke å nekte lenger.

Gjennom en serie av nye forhør gjentok han tilståelsen. Han ble med og påviste drapsstedet i fjellet og Hilles lik ble funnet på bunnen av gruvesjakten.

Noen måneder senere falt dommen: - Tiltalte bør for mord, for røveri og bedrageri ha sitt liv forbrutt. Det ble anket til stiftsoverretten , Høyesterett, med samme domsslutning. Høyesterett la til at dødsstraffen burde fullbyrdes.

Drapet hadde funnet sted på sensommeren 1879. Først vinteren 1881 var saken rukket fram til statsråd. Der ble domfeltes liv reddet.

Statsminister Kierulf og statsråd Bache og Sweigaard sa seg enige i justisdepartementets innstilling som var i samsvar med høyesterettsdommen, mens flertallet av regjeringsmedlemmene gikk inn for livsvarig fengsel. Kongen tok så den endelige beslutningen: Det ble benådning og slavearbeid på livstid.

* * *

Lars Hilles gravferd på Røros kirkegård ble en begivenhet som levde videre på folkemunne lenge. Senkvelds gavferdsdagen kom det brev til soknepresten på Røros fra myndighetene i Stavanger: Faren ba om at sønnens kiste ble sendt til hjemstedet. Presten svarte: - Skal vi ikke la kisten bli stående der den ble jordfestet for få timer siden? Det var en gripende sørgehøytid. Aldri har Bergstaden sett så stor en sørgekare. Mer enn 1000 mennesker fra fjern og nær møtte fram.

Einar Døhl

Utklipp fra
Stavanger Atenblad
skrevet av
barnebarn Alf Egil
Stensø i 1988, sønn
av Einar som vokste
opp på Midtholmen

En kan godt forstå
at han var oppgitt
når han så forfall og
hærverk på den
idylliske og flotte
plassen.

Vandalismen på Midtholmen

Av ALF E. STENSØ, Oppheim

¶ Eg reknar med at ingen av innbyggjarane i Stavanger kjenner til denne skandalen. Men så lenge kommunen har brukt nær ein million kroner av skattekrevene til ingen ting, når dei i staden kunne vore nytta til helsevesenet eller barnehageutbygginga. Ein skulle tru at for kvar krone som ein investerte, ynskte ein å få mest mogleg att. Diverre ser det ikkje ut slik i denne saka.

Midtholmen er som namnet tilseier ein holme sør for Ormøy med påståande bustadhus, lite sjøhus og uthus. Huset vart inn-til 1985 nytta som sommarbustad, og var rimeleg bra vedlikehalde. Inntil for ca. 28 år sidan var det ein heim. Men skjebnetimen til Midtholmen kom i 1985 då enkja til onkel til min far overdrog eigedomen til Stavanger kommune. Me som har hatt eit forhold til Midtholmen, både far, farfar, farmor, oldefar har budd her, såg ein ny lagnad for denne naturperla nær oljebyen Stavanger. Ein positiv lagnad, sjølv-sagt.

Men slik skulle det ikkje gå. Som i så mange andre kommunar i landet, er det også i Stavanger kommune kultur-øyderane som rår, byråkratar som ikkje kjenner terrenget utanfor kontordøra, derfor er i dag Midtholmen rasert av vandalane. At Stavanger kommune har økonomi til å bruka nær ein million i gåve til vandalane i Stavanger,

syner at olja må tilføre kommunen ufattelege pengemidler.

Det er ei skam at på tre år er det gode huset forvandla til eit tomt, øydelagt skal. Det er ei skam at eit unikt miljø nær ein by skal bli rasert av byråkratar. Det som er unikt med Midtholmen, er at det her vart dreve sauehald kombinert med fiske. Dette potensiale kunne kommunen brukt til å lage eit levande kulturmiljø. Kva med eit brukskunstssenter med enkel servering i den intime hagen? Eller eit mål for pensjonistar, som kunne sitje i skuggen under trea, sjå utover sjøen - og attende i tida.

For nær ein million investert av Stavanger kommune langt på veg til å få noko unikt rett utfor stuedøra, noko for turistane også. Men også på turistfronten er Stavanger amatørar. Det vitnar halvtomme hotell sumarstid om. Det er vel lita von om at byantikvaren vil engasjera seg i denne saka. Til det er den vel ikkje fin, interessant eller gamal nok!

Så sant ingen i dei byråkratiske irrgangar nå vaknar, og vil redde restane av Midtholmen, så la ikkje ruinane stå som eit monument over dårskapen. Riv eller brenn restane kontrollert og rydd opp! Det er vel bare eit tids-spørsmål før andre stikk det i brann, ukontrollert.

I ei av Stavangervisene heiter det: «Stavanger det er ingen fil-leby . . .», vel, Midtholm-skandalen tar til å syne noko anna - di-verre.

Var det Martin eller Hjalmar (sønnen som ble boende på Midtholmen) som var kunstnerisk? Tømmerveggen med knivris av galeasen "Lykkens Prøve", utenfor står noen skulpturer og dekorative trapper og blomsterbed fortsatt. På en av øyas høyeste punkt ble det satt opp en stor stein med form som en haifinne, den kunne ses på lang avstand, men denne har noen fjernet. Steinskulpturen "det gamle ekteparet" står fortsatt på skjæret foran huset, men er dessverre litt skadet.

Det gamle uthuset til Martin, med tilbyggene vedskurt, verksted, utedo og lager, bestod av en gammel tømret hytte, var påbygd av rekved, kassebord og materialer av forskjellig beskaftenhet. Alle veggene i utedoen var "tapetsert med "iddisser" (etiketter fra hermetisk brisling), det var ødelagt når sjøspeiderne startet restaureringen. Bygget stod helt ned på marken og var sterkt råteskadet og ramponert.

Annekset ble bygd nytt i 2001, bygd på en støpt ringmur over "flomålet" og utformet tilnærmet likt det gamle uthuset.

Det gamle tømmerhytta er bevart som stue i nåværende annekset.

Annekset/patroljehytta under en friluftsgudstjeneste våren 2010

Sjøspeiderne fikk høsten 1997 bruksavtalen på Midtholmen.

Under Tall Ships regatta 2-6. august 1997 i Stavanger, hadde Sjøspeiderne stand sammen med Engøyholmen og Rygja kystlag. Speiderne solgte kaffe og lapper med syltetøy og tjente kr. 24000,-. Dette var startkapitalen som gjorde at vi tok fatt på restaureringen på Midtholmen. Det ble foretatt en taksering før arbeidet startet som konkluderte med at hus og anlegg var kondemnabelt, det hadde en negativ takst på minus kr. 40.000,-. Det var antatt som riving og ryddekostnad.

Bilder fra 1997-98: slik så det ut på Midtholmen etter at vandalene hadde herjet og før Sjøspeiderne startet restaureringen.

Restaureringen ble mulig pga. gunstig materialinnkjøp fra Skårland byggevare, sponsorstøtte i materiell fra Kruse Smith og Stavanger Rørhandel som gjorde det mulig med innlagt vann og privat kloakeringsanlegg.

Alle vinduer som nå står i bygget var brukt før, og er gitt av Linda Eide på Engøy. Rogaland Elektro la inn nytt elektrisk opplegg i hele huset til selvkost. A-brygger lånte speiderne en lekter med kran, kompressor og boreutstyr mens bryggen ble satt i stand. I 2009 etter restaureringen er taksten 2 mill. Stavanger kommune har ikke bidradd med noen form for økonomisk støtte i restaureringsarbeidet, men en flere legater til støtte for allmenntilgjengelig formål har gjennom flere år støttet arbeidet med midler.

Sjøspeiderne har kontaktet flere forsikringselskaper med ønske om å forsikre bygninger og anlegg. Men siden Stavanger kommune er eier og til en viss grad selvassurandør, får speiderne ikke forsikre verdiene de har lagt ned i Midtholmen. Det er utført over 10.000 timer i dugnadsarbeid og kjøpt materialer og tjenester samt sponsorgaver for over 1,1 mill. Speidere, speiderforeldre, ledere og elever fra Bergeland vgs. avd. byggfag har deltatt i arbeidet under byggeledelse av Tommy Gilje for å få stedet slik det fremstår i 2010.

Svinesti skal bli naturperle

Sjøspeidere i Stavanger skal forvandle småbruket på Midtholmen og området rundt til en naturperle du og alle dine bekjente kan ha glede av.

Av Ole-Johan Færevik
og Fredrik Refsum (foto)

Tre år. Det er hva rundt 30 sjøspeidere og gruppeleder Tommy Gilje regner med å bruke på å sette i stand det fyllerfdige huset og uthuset i strandkanten på Midtholmen, som ligger like øst for Ormsøy og Roslday.

Fristed

Da vil også området rundt være ryddet og gjort til et ekte fristed for alle naturinteresserte med sans for lukt og sølvann.

«Vi vil leie ut selve huset til sammenkomster for foreninger og lag mens selve øya er regulert som friområde. I tillegg til at stedet har gode bademuligheter, vil vi blant annet lage en natursti, sette bøtter i fjellet slik at båter lettere kan fortøy, og i det hele tatt raste opp øya, forteller Gilje.

Nyttig fikk sjøspeiderne en avtale med kommunen om at de skal ha brukerrett på huset som tåkk for at de passer det opp. Huset har vært i kommunens eie siden slutten av 80-tallet.

Ideell dugnad

Det er ikke lte en gjeng sjøspeidere kan få til. Når forside og meringalt i tillegg støtter opp, blir resultatet fantastisk.

«Vi skal få materialer av et byggerefirma i Sandnes, og er også i forhandlinger med et firma som vil gi oss nye vinduer. På toppen av dette har mange av foreldrene vært utvrig engasjerte i å få prosjektet i gang, forteller Gilje, som har budsjettet med 300 000 kroner til å gjøre småbruket og de omkringliggende bebyggelser i god stand.

Planen er å organisere båttransport fra Øyevn handlet på Engøyholmen, turen ut til Midtholmen tar rundt 10 minutter.

«Nå området blir pusset opp, håper vi det vil trekke til seg familier og unge og bli et samlingspunkt for glade frivillige i et aktivt miljø, forteller Gilje.

Derfor vil sjøspeiderne i tillegg til natursti, lage en form for spenningsløype med øyero, overføring, heidringer, taustiger og hinder. Dessuten bør muligheten for å tenne leirbål og lage grillmat til enhver tid være stort.

Hus, ohol. Sjøspeiderne Stian Kristoffersen, Aage-Petter Hjeltn, Tone Høllerik, Cathrine Overland, Kristian Austadheim og styrmann Tommy Gilje på vei mot revna på Midtholmen som i løpet av 3 år skal bli til et lokalt paradis.

Kunne vært verre

Hovellhuset er fra 1907 og gir både på avstand og ved nærsyn et heller begreidelig inntrykk.

Målingen er fasett av, vinduene er fasett blott, takstein mangler og dærene er slett inn. Innevendig ser det direkte bombet ut, med knust inventar, delvis revnede veggpartier og masse graffiti på veggene, stier at ungdom i flere år har brukt fastleirene som utgangspunkt for stivle fester.

Rundt huset er det knust glass, smadrede takstein og en del søppel.

«Huset er faktisk i bedre stand enn det kan se ut som. Blåde tømmeret og bjelkelegene holder mål, og kleidningene er av felt og fin fura, forklarer Gilje, som selv har en fortid som byggherre og lærer på tømmerlinja i den videregående skole.

«Det er tydelig noen som har halt det løye her, konstaterer Kristian Austadheim, en av sjøspeiderne som snart skal brette opp ømene og gyve les med restaureringsarbeidet.

«Jeg gleder meg litt til å begynne å jobbe, men mest til å bli ferdig, legger han til.

Ingen kjøkkenkø, men et oppussingsprosjekt av dimensjoner, konkluderer Marit-Viktorja Hjeltn og Morten K. Lillegraven.

Ingen isangel på arbeidsoppgaver utvendig heller.

Alle vinduer og dører var knust, det var hull og sammenrast bjelkelag fra kjeller gjennom to etasjer og tak ut i det fri. Skorsteinen var nesten rast ned.

Eiendommen var overfylt av skrot, "slakta" stjalne sykler og motorsykler og alle brønner var fylt med skrot.

Steinbrygga og mye av båtstøa var rast ut i sjøen, som var et resultat av store bølger fra hurtiggående båttrafikk og manglende vedlikehold.

Stavanger kommune hadde regulert stedet til "spesielt verneverdig kystkulturbebyggelse, friområde til allmennyttig bruk." Ikke rart takstmannen takserte stedet til -minus førtitusen-, som skulle være oppryddings- og rivingskostnader.

Etter sigende hadde Stavanger kommune kontaktet bl.a. Austbø skole, Lundsvågen naturskole, Ryfylke Friluftsråd for å undersøke om noen kunne ta vare på og benytte Midtholmen.

Den nystartede sjøspeidergruppen på Engøyholmen fikk en langsiktig bruksavtale med gode anbefalinger fra byantikvar Elsa Grimnes og kultursjef Anne- Marie Antonius.

Lederne i Sjøspeideren satte seg ned og brukte all sin fantasi og kreativitet for å skaffe midler til Restaureringen. En brosjyre ble laget og var sponset av Signet Reklamebyrå og Stavanger Offset.

Midtholmen skal bygges opp til et helt spesielt leirsted i løpet av tre år.

Det bodde glade og gjestfrie mennesker på Midtholmen i gamle dager. Midtholmen var hjemmet for en familie med 9 barn, 5-6 sauer og mange høns. Familien bodde der fra 1907 til 1957. Etter den tid brukte de stedet som fritidshylling. Stavanger kommune overtok eiendommen i 1988. Nå kan du få oppleve et særregent fristed - holmen skal igjen samle glade mennesker i et aktivt miljø.

Sjøspeiderne er i full gang

Sjøspeiderne i Stavanger er et organisert fritidstilbud og har i dag tilhold på Engøyholmen. Der er Ungdomsprosjektet allerede i full drift. Alle fritidstilbud og frivillige foreninger kan berytte Engøyholmen gratis. Her får de tilgang til:

- kystkulturhistorie og gammelt sjøhusmiljø i museumsdelen
- ro-, motor- eller seilbåt
- gam, teiner og fiskeutstyr
- leke- og aktivitetsopplegg
- friluftaktiviteter og bading
- utstyr for formingsaktivitet
- opplegg for ekskursjoner

Speiderbevegelsen i Norge, samlet i tre forbund, er en av de største barne- og ungdomsbevegelsene i landet. Sjøspeiderne i Stavanger er tilsluttet Norges KFUM-speidere. Det legges vekt på friluftsliv, praktisk og fysisk trening. Det gis mulighet for individuell utfoldelse og samarbeid med andre, såvel som kameratskap innenfor trygge rammer.

Sjøspeiderne legger vekt på maritime aktiviteter. I tillegg til den vanlige speiderfaglige instruksjonen får speiderne opplæring og trening i båtsett, båtbruk og sikkerhet til sjøs.

Sjøspeideren kan kontaktes på Engøyholmen, telefon: 51 54 84 66

Brosjyren er utarbeidet av Signet Reklamebyrå og Stavanger Offset – som begge støtter Sjøspeiderne!

Bli med og bygg opp et unikt ungdomsmiljø!

Sjøspeideren på Midtholmen

Samarbeid - Seiling, hinderløype

Fisking

Vær med og gi Midtholmen nytt liv!

Restaurering av hovedhuset og uthus

Det hvite hovedhuset fra 1907 skal restaureres. Taket skal tettes, vinduer og ytterdører får tilbake sitt originale utseende. Alt skal males og utbedres. Innvendig skal alt tilstrøbes opprinnelig stil, slik at både medarbeidere og gjester kan hygge seg med tommervegger i varme farger, godt tregulv og knirring fra bjørkekubbene i etasjenvenn.

Uthuset er eldre enn hovedbygningen, men ble flyttet til Midtholmen sammen med familien i 1907. Det får samme grundige behandling som hovedhuset, og er tenkt brukt til soveaneks og klosett.

Arbeidet skal utføres i nært samarbeid med byantikvaren. Sjøbod, hønsehuis, brygge, båtsto og hage skal også settes i stand.

Vi har ambisjoner om å ha hele prosjektet klart i løpet av tre år. Arbeidet skal i sin helhet utføres som dugnad. Med denne fremdriften blir vi også nødt til å søke støttespillere i våre nære omgivelser, og tillater oss å spørre:

Kan du eller det firmaet du representerer bidra enten økonomisk eller i form av leveranser på nødvendige materialer og utstyr?

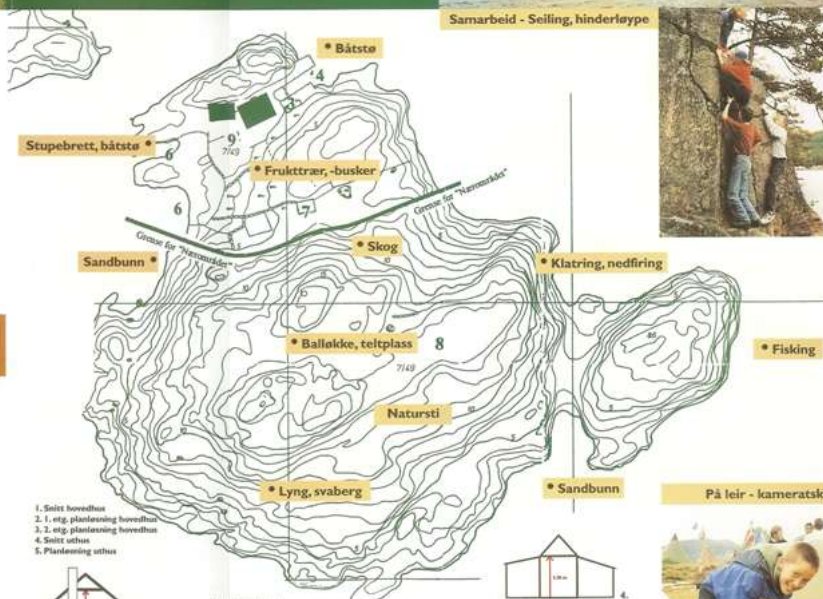
Kontakt Sjøspeideren på Engøyholmen, telefon: 51 54 84 66

Sjøspeideren og Midtholmen vil gi noe tilbake

Sjøspeiderne har fått bruksretten til småbruket mot at de setter det i stand og vedlikeholder det i henhold til verneplanen. Det lille småbruket må også ha allmennyttig formål. Byggingene inntar til gjestfrihet, og en ser for seg at stedet kan forhåndsleies til firma- og familiefest, jubileer, eller seminarer - alt i en behagelig ramme. Vi kan tilby forskjellige former for utnyttelse av stedet spesielt for de som bidrar med innsatsen. Speiderne kan stå for regien om dette er ønskelig. Stedet kan også brukes til utflukter for skoleklasser, barnehager og ulike foreninger.

En perle like ved Stavanger sentrum

Midtholmen er en småkupert naturperle med både grassletter og skog. Svabergene går helt ned til vannlinjen, og der er badestrand med stupeplass og sandbunn. Med rik flora og panoramautsikt blir dette rene Sørlandsdyllen like ved Stavanger sentrum. Øyene er regulert som friområde.

På leir - kameratskap

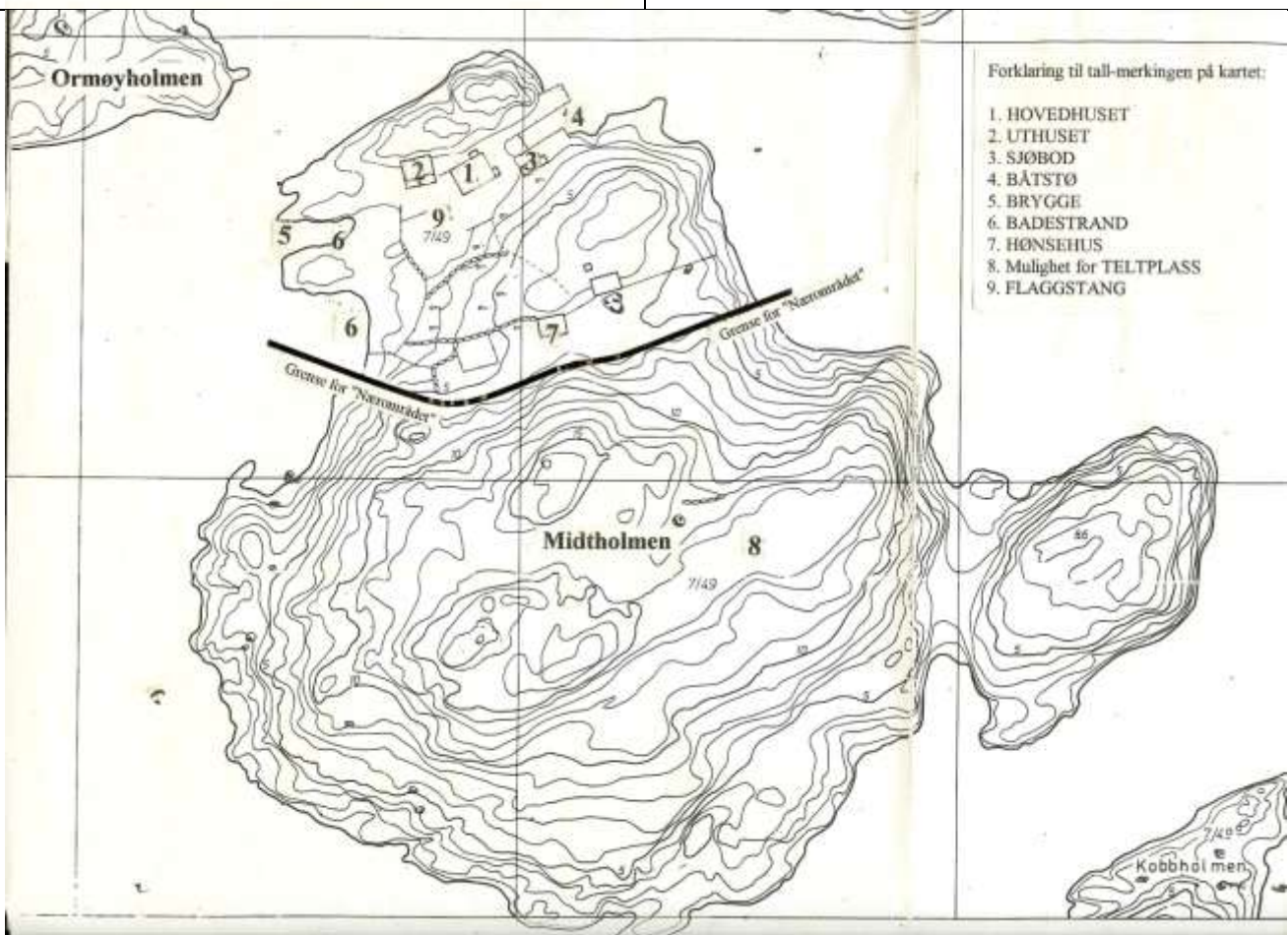

Det ble laget og solgt Aksjebrev i forsøk på å skaffe interesserte støttespillere, men responsen var dårlig.

Under: Kart over Midtholmen med forklarende tekst og henvisninger til bygg og anlegg 1997.

Eiendommen på Midtholmen ble skilt ut og solgt fra gården på Langøy, og bestod av tre øyer, Midtholmen, Kuppholmen og Rundholmen.

Har du tilgang til internett, se også: <http://kart.finn.no/#> og søk på Midtholmen, Stavanger. Der vil du se Kart eller Flyfoto av Midtholmen slik det var i 2009, du kan også orientere deg hvor det ligger i forhold til Stavanger sentrum.

Elever fra Bergeland vg. skole likte godt arbeidet og lunsjpausene på Midtholmen. De fikk kledning og utvendig listverk montert helt likt det originale.

Mange og lange dugnadsøkter av sjøspearerne ga også fremgang og resultater.

Det var mange sorter tapet på veggene, men samlingen vi først tok vare på er borte, her er bare et lite utvalg. Lusekammen er også funnet i huset.

Brukte vinduer nesten helt like de opprinnelige fikk sjøspeiderne og de ble satt inn i de gamle veggåpningene. Nytt gulv måtte legges i halve stuen mot syd hvor det gamle var råtnet opp og hadde mange store hull ned i kjelleren. Det var slått et stort hull i skorsteinen, det ble utbedret og hele skorsteinen fikk montert isolert rørkjærne fra kjeller til loft.

Byslaget i det gamle huset har inngangstrapp både fra nord og sør, en kunne ta hensyn til vindretningen. Gravemaskin ble brukt til oppsamling av utraste bryggesteiner og rydding av tomten for annekset. Ny flaggstang kom på plass på det gamle fundamentet.

Under: Hundvåg I ved kai på Midtholmen, "nabokaffe" serveres , det er leker og aktiviteter for barna.

Sjøspearerne inviterer til Nabokaffe og en liten prat

på Midtholmen

*søndag 5 september fra kl.16 og utover ettermiddagen.
Det hadde vært hyggelig om dere ville ta turen ut til Midtholmen.*

Sjøspearere går med flottbåten kontinuerlig fra Ormøykaien.

Dere har sikkert sett at det har skjedd forandringer, og nå kan dere ta det i nærmere øyesyn.

Vi serverer lapper, te, kaffe eller soft. Det blir gitt orientering om fremtidsplaner, drift og aktiviteter. Leker og aktiviteter for unge.

Hilsen lederne.

Samling i hagen

Midtholmen blir besøkt av 2-3000 personer hvert år, ofte er det sjøspeiderne som står for båttransporten til og fra øya.

Fest på Midtholmen

Sven Emil Refseth | 100
Kristian Jacobsen | 100

MIDTHOLMEN: Sjøspeiderne inviterte til åpent hus med båttransport så vel fra Stavanger som fra Ormøy hele dagen. Allerede før middag lørdag var det full fest, aktiviteter, bespisning, grillning og utstilling på Midtholmen. Da Aftenbladet dro fra holmen midt på dagen, strømmet nye festdeltakere på.

Midtholmen er et flott friområde som består av tre gjer på til sammen 25 mål. Området er regulert som spesielt verneverdig kystkulturbebyggelse. Og sjøspeiderne har gjort en stor jobb (over 4000 dugnadstimer) og laget ned over 700.000 kroner i restaurering og bygging av ny kai.

– De siste sju årene har vi

KOBÅI: Bestefar Kristian Wille og barnebarn Erik Bjørkeland trener seg fra båt til båt.

arbeidet kontinuerlig med å få stinsen, som det sto i Aftenbladet i 1997, til igjen å bli den naturperle stedet

en gang var, sier entusiast og sjøspeider Torodd R. Gilje, som har vært med på å lede arbeidet fra starten.

– Nå er vi kommet så langt at vi begynner på vedlikehold av lysmastene og naturen på Midtholmen.

Stedet blir brukt av sjøspeiderne, skoleklasser, foreninger og firma som leier seg hit. Det har vært selskapet, bryllup og konfirmasjon på holmen. Vi ønsker at stedet skal være lett tilgjengelig for folk. I 2003 hadde vi 2300 på besøk, sist år var det om lag 800 som overnattet og like mange som var på dagstur, opplyser Gilje.

Det bodde folk på Midtholmen i gamle dager. Stedet forfalt etter at de siste fastboende flyttet. Stavanger kommune hadde ingen heldig hånd om Midtholmen, heller ikke Ryfylke friluftsråd som la til rette for båtfolk.

Sjøspeiderne overtok Midtholmen for åtte år siden, og entusiastene har fått skikkelig skikk på småbruket, kaien og naturen ute på holmen.

sven.emil.refseth@
aftenbladet.no

Sjøspeiderne i Stavanger feiret ti års sjøspeiding på småbruket på Midtholmen like utenfor Ormøy lørdag.

TIL TOPPS: Kanskje ny sjøspeider May Sharoni klatrer til topps på Midtholmen.

Midtholmens historie, Bygningene

Det bodde glade og gjestfrie mennesker på Midtholmen i gamle dager. Midtholmen var hjemmet for en familie med 9 barn, de hadde 5-6 sauer og opp til 600 høns. Martin var en tid sjømann, drev som frakteskipper. De hadde også inntekt av egg salg, solbærhagen og blomstersalg på torget. Det ble også gjort fast en del brislingnøtter til holmen, mens brislingen "gikk seg rein" før den ble levert til hermetikkfabrikkene, dette ga inntekt som "landlot".

Eiendommen på Midtholmen ble skilt ut og solgt fra gården på Langøy, og bestod av tre øyer, Midtholmen, Kuppholmen og Rundholmen.

Våningshuset var først bygd/reist i Dusavik i 1901 av Sandnes Trelast for kr.1000,- (med bordkledning som skulle påsettes etter ett år). Huset ble demontert og fraktet til Midtholmen av Martin. Våningshuset ble satt opp på Midtholmen i 1909 og var fullt bebolig i 1911-12. (i flg. byantikvar Elsa Grimnes) Huset hadde 2 stuer, kjøkken, sovekammers og gang i 1. etasje. I 2. etasje var et klesloft/(kles-)rulleloft, et soverom og to skråkammers/kott mot syd. Vindfaget hadde inngangsdør fra sydvest og fra nordøst, en kunne bruke inngangsdøren som var mest i ly for vinden.(man kan etter restaureringen med utvidet vindfag fortsatt se litt av trappen mot sydvest) Halve kjelleren var utgravd i den høyden det er i dag, den andre halvdelene var bare en krypkjeller hvor en kunne lagre matvarer etc. over vannet som kunne komme inn ved springflo. Hagen er fyllmasse, det meste er fraktet slagg fra Jernstøperiet i Støperigaten, Stavanger. Der huset ligger var det et grunt sund hvor vannet stod. Det var gravd 3 brønner på øya, den ene lå der septiktanken nå er, men denne brønnen hadde ofte brakkvann og dette kunne bare brukes til vasking og vanning. Det ble støpt en sisterner inn til grunnmuren hvor de samlet takvann, sisternen hadde en tappekran på siden. En brønn lå på den Midtre Bøen ved hønsehusene (det var to hønsehus ett i tre og ett som var støpt/murt) Den brønnen som hadde best vann var brønnen på den Øvre Bøen (marka på toppen av øya) Men om sommeren og i tørkeperioder gikk de tomme for vann, da måtte de ro til Sølyst for å hente vann i tønner og kar som var stablet i båten. Hvis det var rolig på sjøen kunne de også i tillegg fylle vann i båten for å få mest mulig med seg på turen.

Bygget /uthuset som står på sørsiden av våningshuset bestod først av et laftet bygg på ca. 3,5x2,2 meter. Dette var boligen for familien frem til de kunne flytte inn i huset. Laftebygget, som også ble flyttet fra Dusavik, er (etter våre opplysninger) fra ca.1760, det meste er etter restaureringen bevart som stue i nåværende anneks. Det ble påbygd eller fikk en vedskurt når de hadde materialer til det, etter sigende var

rammen på en kassert vev en del av reisverket. Veggene i utedoen på sørsiden var fulltapetsert med "iddiser" sardinboksetiketter. Uthuset/annekset ble satt opp nytt i 2001, bygd på en støpt ringmur over "flomålet". (Råbygget ble satt opp av byggfagelever fra Bergeland videregående skole.) Det har tilnærmet lik utseende som det gamle uthuset til Martin, med tilbyggene vedskurt, verksted, utedo og lager.

Det er bare det ene hønsehuset som står igjen i dag. Einar Stensø som vokste opp på øya har fortalt at Martin satte opp forskaling og støpte veggene til det hønsehuset som står i dag. Etterpå rev han forskalingen og satte den opp på ny, dermed fikk han et hus i betong og et like stort i tre. Dette ga plass til de 600 hønene som de hadde på det meste. Hønene ble satt over på Rundholmen hvor de gikk fri. På noen av bildene som ble tatt på brygga kan en se foringsskuret som var satt opp på Rundholmen. Noen ganger fikk hønene hjemlengsel og forsøkte å fly tilbake de 40-50 meterne til Midholmen, men ofte måtte de ut med robåten for å redde dem. Hønsehuset ble restaurert i 2006 og brukes nå til lager av sjøspeiderne.

Den lille sjøboden som lå på østsiden av båtstøa er (enda) ikke gjenreist. I denne boden hadde de fiskeredskaper og garn.

Bryggene er restaurert og noe utvidet i forhold til de gamle, men bygd på samme måte som de var, lødd opp av naturstein.

Sjøspeiderne fikk i 1997 bruksavtalen på Midtholmen. Speiderne deltok med stand sammen med Engøyholmen og kystlaget på Tall Ships regatta sitt besøk i Stavanger den høsten. Speiderne solgte kaffe og lapper med syltetøy og tjente kr. 24000,-. Dette var startkapitalen som gjorde at vi tok fatt på restaureringen på Midtholmen. Det ble foretatt en taksering før arbeidet startet som konkluderte med at hus og anlegg var kondemnabelt, det var en negativ takst - 40.000, det var antatt som riving og ryddekostnad. Restaureringen ble mulig pga. gunstig materialinnkjøp fra Skårland byggevare, sponsorstøtte i materiell fra Kruse Smith og Stavanger Rørhandel. Alle vinduer i bygget var brukt før, og er gitt av Linda Eide på Engøy. I 2009 etter restaureringen er taksten 2 mill. Det er utført over 10.000 timer i dugnadsarbeid og kjøpt materialer, sponsorgaver og tjenester for over 1,1 mill. Speidere, speiderforeldre, ledere og yrkesskole klasser har deltatt i arbeidet under byggeledelse av Tommy Gilje for å få stedet slik det fremstår i 2010.

Stavanger har regulert Midtholmen til spesielt verneverdig kystkulturbebyggelse til allmennyttig formål. Etter at kommunen gjorde det forfalt stedet og var kondemnabelt og riveferdig når Sjøspeiderne overtok. Einar Stensø som vokste opp på Midtholmen skrev fortvilet et sint innlegg i avisen "Vandalisme på Midtholmen" når han så forfallet etter at familien nærmest hadde gitt stedet til kommunen.

Sjøspeiderne har sørget for at stedet er blitt bevart. Hvis ikke speiderne hadde tatt vare på dette etter avtalen i 1997, ville det ligget totalt i grus i dag. Kommunen har ikke bidradd med en krone, eller noen form for støtte. Bydelsutvalgene har avslått søknader om støtte med begrunnelsen at de bare støtter arbeid i egen bydel, - sjøspeiderne er et tilbud til hele Stavanger. Midtholmen kan brukes av allmennheten, barnehager, skoleklasser, foreninger, klubber og speidere, det brukes av voksne foreninger og av folk som skal feire en stor dag eller familier som bare vil "sitte med tærne i vann" og kose seg sammen. Alt arbeid med vedlikehold, klargjøring, rydding og vasking, båttransport av leietagere m.m. gjøres på dugnad av speiderlederne. Speiderne sørger også for å holde friområdet på de fire øyene ryddig og fjerner skrot og avfall som driver i land. Midtholmen skal være lett tilgjengelig for alle.

Midtholmen blir besøkt av 2-3000 personer hvert år, ofte er det sjøspeiderne som står for båttransporten til og fra øya.